

Henna Lintukorpi

Kodin kuolema

Kuoleman kulttuurihistoriaa ja erään surutapetin tarina

Opinnäytetyö

Syksy 2018

SeAMK Liiketoiminta ja kulttuuri

Konservoinnin koulutusohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Liiketoiminta ja kulttuuri

Tutkinto-ohjelma: Konservoinnin koulutusohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Rakennuskonservointi

Tekijä: Henna Lintukorpi

Työn nimi: Kodin kuolema

Ohjaaja: Janne Jokelainen

Vuosi: 2018

Sivumäärä: 31

Liitteiden lukumäärä: -

Opinnäytetyössäni tarkastelin millä tavoin kuolema on vaikuttanut lähihistoriasamme rakennuksiin, ihmisten koteihin. Kuolema on ollut aina myyttinen päätös ihmisen elämälle, mihin liittyy monia uskomuksia. Koteja on koristeltu surujuhlaan ja usein sen merkitys on liittynyt vahvasti henkien karkottamiseen ja niiden tyytyväisenä pitämiseen.

Surutapetoinnista itsessään löytyi varsin vähän, ei juuri lainkaan, kirjoitettua tietoa. Lähinnä ihmisten puheista ja tarinoista on kuultu, kuinka isoissa taloissa ja kartoissa merkittävien henkilöiden poismeno on saanut aikaan suurempiakin sisustuksellisia toimenpiteitä tapetoinnin tai seinien maalaamisen myötä.

Mietin opinnäytetyössäni myös talostamme löytyneen mustan tapetin yhteyttä surutapetointiin ja sen ajoittamista, sekä historiallisten kerrosten säilyttämistä tuleville sukupolville. Perehdyin myös Art deco -tyylisuuntaukseen.

Avainsanat: kuolema, tapetti, kulttuurihistoria, art deco

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Business and Culture

Degree programme: Conservation

Specialisation: Building conservation

Author/s: Henna Lintukorpi

Title of thesis: Death of a home

Supervisor(s): Janne Jokelainen

Year: 2018

Number of pages: 31

Number of appendices: -

This thesis examines the impact of death on the decor of Finnish family homes in our recent history. There are many cultural beliefs surrounding death, some of which can be seen in the ways in which people decorate their homes for funerals, wakes and the mourning period. These beliefs are often connected to amends with them evil spirits or driving them away.

There exists only small amount of written research on the act of wallpapering the homes as a demonstration of grief. However, based mainly on oral tradition, there is evidence to suggest that when a significant member of well-established Finnish families passed away, a room in the family home would be repainted or wallpapered with special wallpaper.

This thesis also focuses on black wallpaper discovered in my family home, its connection to the traditions of wallpapering as a demonstration of grief and the specific timeline for this wallpaper. There is further focus on the preservation of layers of historical wallpapers as a record for future generations. In addition, I also familiarize myself with the Art deco style.

Keywords: death, wallpaper, cultural history, art deco

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
KUVALUETTELO	5
1. JOHDANTO	6
2. RAKENNUSTEN KORISTELU KUOLEMAN KOHDATESSA	7
2.1 Kuoleman kulttuurihistoria	7
2.2 Ruumisaitta	7
2.3 Ruumislauta	8
2.4 Ruumisarkku	9
2.5 Kodin surupuku	9
3. SURUTAPETOINTI	11
4. TOLPAN SALIN MAHDOLLINEN SURUTAPETTI	12
4.1 Tolpan talon historiaa	12
4.2 Salin mustan tapetin ajoittaminen	13
4.3 Art deco	17
4.4 Salin tapettinäytteiden esiinotto	18
4.5 Salin seinien kerrokset	19
4.5.1 Hirsiseinä	19
4.5.2 Pinkopahvi	20
4.5.3 Kasvialiheinen tapetti	21
4.5.4 Art deco -tapetti	22
4.5.5 1930-luvun rakennuspahvi	25
4.5.6 Muraalitapetti	25
4.5.7 1950-luvun tapetti	27
4.6 Tapetin säilytys jälkipolville	28
5. SYNKÄN SEINÄN KOHTALO	30
LÄHTEET	31

KUVALUETTELO

Kuva 1. Tolpan aitta	10
Kuva 2. Vainaja mustassa arkussa (Museovirasto, Historian kuvakokoelmat)	11
Kuva 3. Tolpan talo	12
Kuva 4. Tolpan salin seinä	15
Kuva 5. Vintin ”aarteita”	16
Kuva 6. Salin hirsiseinä	19
Kuva 7. Salin ruskea seinäpahvi	20
Kuva 8. Salin violetti kukkatapetti koepalasta irrotettuna	21
Kuva 9. Salin violetti kukkatapetti. Vintiltä löydetty pala	22
Kuva 10. Salin musta tapetti	23
Kuva 11. Vintistä löytynyt salin tapetti	24
Kuva 12. Vinttilöydös	24
Kuva 13. Vintin kätköistä löytyneitä muita talon tapetteja	24
Kuva 14. Salin pinkopahvi	25
Kuva 15. Salin sininen tapetti	26
Kuva 16. Seinäpintaa portaikon alla	27
Kuva 17. Salin harmaa tapetti	28
Kuva 18. Tolpan salin mustaa seinäpintaa	29

1. JOHDANTO

Rakennusten konservointi on yksi tapa selvittää ja säilyttää kulttuurihistoriaamme. Konservoidessa tutkitaan kerros kerrokselta elettyä elämää, historiaa. Innoituksen opinnäytetyöni aiheeksi sain kuoriessani oman talomme elämän jälkeensä jättäneitä kerroksia ja arvuutelllessani sen seinien kätkemiä tarinoita. Talomme salin tapettien joukosta huomioni kiinnittyi lähes mustaan, art deco -tyyliseen, voimakkaaseen tapettiin, joka oli mielestäni hyvin erikoinen valinta hämäläisen maalaistalon seinäpinnoille. Lähtiessäni selvittämään sen tarkoitusta ja mahdollista yhteyttä surutapetointiin, törmäsin siihen seikkaan, että surutapetoinnista löytyy varsin vähän suomenkielistä tutkimusmateriaalia. Tieto perustuu lähinnä kuulopuheisiin. Tarkastelen myös hieman sotien välisen ajan tyyliuuntausta, Art decoa.

Kuolemaan liittyy paljon uskomuksia ja se on arvaamattomuudellaan ja pelottavuudellaan kiehtonut ihmisiä. Kuolemaan osataan harvoin valmistautua, mutta sen kohdatessa kodit valmistellaan huolella. Opinnäytetyössäni luon kevyen silmäyksen siihen, miten kuolema on vaikuttanut rakentamiseen ja rakennusten koristeluun surun kohdatessa.

Dokumentoin myös lounais-hämäläisen maalaistalon, Tammelan Sukulan Tolpan salin seinäpintojen materiaalit ja tein suunnitelman, miten säilyttää arvokkaat, eletystä elämästä kertovat kerrokset tuleville sukupolville.

2. RAKENNUSTEN KORISTELU KUOLEMAN KOHDATESSA

2.1 Kuoleman kulttuurihistoria

Suomalaisessa kansanperinteessä kuolemiseen on liittynyt paljon enteitä ja taikauskaisia tapoja. Kuolemaa ennustivat muun muassa eläinten outo käyttäytyminen, kummalliset äänet, haltijan näkeminen tai puun kuoleminen pihalla. Enteiden näkemistä pidettiin myönteisenä, sillä kansan mielestä oli hyvä olla valmistautunut kuolemantapaukseen.

Entisaikaan kuolevan vuoteen äärellä valvottiin ja hänen oloaan yritettiin helpottaa kaikin tavoin. Kuolemaa valmisteltiin eri keinoin: kello pysäytettiin tai ikkuna avattiin, jotta sielu pääsisi helposti ulos. Uskomuksen mukaan kuolevan silmät piti sulkea välittömästi, ettei tämä katsoisi itselleen seuralaista (Kärjä 2005, 222).

Kalman tarttumista pelättiin. Ennen arkkuun asettamista ruumiinpesijät pesivät vainajan perusteellisesti ja hänet puettiin juhlavaatteisiin. 1800-luvun loppupuolella Länsi-Suomessakin otettiin käyttöön erityinen kuolinpaita, joka oli väriltään valkoinen, eikä siinä saanut olla solmuja hankaloittamassa vainajan siirtymistä tuonpuoleiseen. Karjalainen tapakulttuuri oli ollut jo pitkään rikkaampaa (Lehikoinen 2011, 112-114).

Alunperin ruumiin vierellä valvottiin kolme päivää hautajaisiin asti, myöhemmin vain hautausta edeltävä yö. Kuollut kannettiin sisälle taloon ja koko kylä kutsuttiin ruumiinvalvojaisiin. Valvojaisiin kutsutut sukulaiset ja naapurit toivat mukanaan ruokaa ja juomaa, sillä hautajaisiin ei sopinut tulla tyhjin käsin. (Paulaharju 1924, 108-113.) Ruumiinvalvojaiset kiellettiin vuoden 1686 kirkkolaisissa pakanallisena rituaalina, mutta tapa säilyi, etenkin ortodoksisessa Karjalassa, pitkään tämänkin jälkeen (Lehikoinen, 2011, 116-117).

2.2 Ruumisaitta

Ihmisen koko elinkaari on ollut vahvasti sidoksissa aittoihin. Aitoissa talojen nuoriväki nukkui ja eli kesäyönsä ja niissä saatettiin monta ihmiselämää alulle. Aitoissa säilytettiin tärkeimpiä tavaroita ja ehkäpä sitä elämälle kaikkein tärkeintä, ruokaa. Ja sitten kun ihmisen elämän oli aika päättyä, kaari päättyi usein ruumislaudan päällä aittaan, jossa vainaja sai levätä siihen saakka, kunnes arkku valmistui.

Joissakin taloissa oli ihan erillinen aitta tähän tarkoitukseen (Collander 2005, 33). Joka tapauksessa vainaja siirrettiin viileään riiheen tai aittaan, mahdollisimman kauas päärakennuksesta ja kulkureiteiltä, odottamaan arkkuun panoa. Monissa suurissa taloissa tähän tarkoitukseen rakennettiin pihan pimeimmälle perälle pieni, kevytrakenteinen aitta, joka käyttötarkoituksensa luonteen vuoksi oli usein kovin koruton ja koristelematon. Vainajan väliaikaiselle leposijalle ei kannattanut turhanpäiten mennä ja sen läheisyydessä tuli käyttäytyä varsin kunnioittavasti.

Riihessä ruumislaudalla makaava vainaja nostettiin korokkeelle, pukkien päälle tai se ripustettiin kattoparruihin kiinnitettyjen köysien varaan, etteivät hiiret, rotat ja muut tuhoeläimet pääsisi siihen käsiksi. Vainajan häirintää ehkäistiin rinnan päälle oljista tehdyin ristein ja saatettiin vainajan käteen laittaa jopa risu, jolla paholaisia sai häädettyä. Näillä oli myös henkimaailman vihulaista karkoittava vaikutus. Kesällä ruumista viilentämään, ja näin säilymistä parantamaan, tuotiin aittaan vesikämpäreitä. Myös nokkosten uskottiin hohkaavan kylmää ja niitä kasattiin ruumislaudan alle, ruumisaitan lattialle (Lehikoinen 2011, 113-116).

2.3 Ruumislauta

Ennen vanhaan kuollut pestiin, puettiin ja nostettiin aluksi ruumislaudalle ja vietiin riiheen tai aittaan odottamaan hautajaisia (Kärjä 2005, 220-224). Ruumislauta oli usein suvun tai talon, jopa koko kylän yhteinen leveä puulaveri, jota sai käyttää vainajan kuljettamiseen. Pääosin kaikki ruumiin kanssa tekemisissä olleet esineet vuodevaatteista lähtien tuli hävittää, mutta tämä vainajan siirtoon tarkoitettu väline säilytettiin sukupolvelta toiselle. Kun ruumislauta ei ollut käytössä, se tuli kätkeä huolellisesti sellaiseen paikkaan, jossa siihen ei vahingossakaan tulisi koskettua, eikä sitä tulisi otettua käyttöön. Ruumislautaa pelättiin ja sanottiin, että siitä saattoi tarttua kalma (Koski 2011, 237). Uskottiin että laudan tahaton käyttöönotto muihin, kuin vainajan kuljetustarkoituksiin, saattoi aiheuttaa kalman tartunnan eli synnyttää kummittelua ja jopa käsittelijän kuoleman.

Kun vainaja lähti talosta, kaikki ruumiin kanssa tekemisissä ollut pyrittiin puhdistamaan, hävittämään tai laittamaan kuolleen mukana hautaan. Tuolit joiden päällä ruumislauta ja vainaja oli levännyt, tuli kaataa, ettei kalma jäänyt taloon tai ainaakaan päässyt palaamaan sinne. Tässä auttoi myös tuvan ja ruumisaitan tai -riihen savustaminen katajalla (Paulaharju 1924, 119-121).

2.4 Ruumisarkku

Ruumisarkkujen käyttö yleistyi vasta katolisen ajan jälkeen. Tätä ennen vain arvohenkilöt oli haudattu arkuissa. Arkku, eli kirstu, tehtiin usein kotona mäntypuusta. Se oli hyvissä ajoin itse valmistettu ja niitä saattoi olla suurissa taloissa useampia valmiiksi varastossa. Arkkuja säilytettiin aitoissa ja niihin saatettiin laittaa ennen varsinaista käyttöään laittaa talteen tarve-esineitä ja jopa ruokia, kuten leipää. Arkun oli hyvä olla valmiina heti kuoleman käytyä vieraisilla, tai ainakin kirstulautojen tuli olla valmiiksi katsottuina, sillä ruumiin ei ollut hyvä olla ilman ”kotia”, mikä saattoi aiheuttaa sen, että vainajan sielu jäi kummittelemaan. Kirveellä, jolla ruumisarkun puut kaadettiin ja jota käytettiin arkun tekoon, ei ollut hyvä tehdä muita töitä. Uskottiin sen aiheuttavan parantumattomia haavoja ja muuta epäonnea. Arkun teosta syntyneet lastut laitettiin arkkuun pehmikkeeksi ja niiden päälle levitettiin pellavainen lakana, joka oli ruumislaudon päällä ja jolla vainaja nostettiin arkkuun (Lehikoinen 2011, 117-119).

Arkku oli usein ruuhan, eli veneen mallinen. Tämän uskottiin helpottavan Tuonelan virran ylitystä. Karjalassa tavattiin veistää arkkuun myös pieni ikkuna, josta vainaja näki, koska oli ylösnousemuksen aika. Ruumista kuljetettiin aina jalat edellä. Näin uskottiin, ettei kalma näkisi kulkureittiä takaisin taloon. Vainaja kuljetettiin kirkolle veneellä tai hevosella, mielellään mustalla ruunalla. Surusaattueen merkiksi kiinnitettiin kuljetusvälineeseen valkoinen liina lepattamaan. Veneessä se sidottiin keppinokkaan keulaan ja hevospelillä kuljettaessa luokkiin. Naisvainajaa kuljetettaessa vasemmalle ja miestä viedessä oikealle. Näin vastaantulijat tiesivät kunnioittaa kuljetusta (Lehikoinen 2011, 117-119, 124).

2.5 Kodin surupuku

Ennen kuolema kohdattiin kotona ja se oli sosiaalinen tapahtuma johon osallistui koko suku ja kylä. Surutalon pihamaa ja portinpielet koristeltiin usein kuusen- tai katajanhavuilla, mikä juontaa juurensa uskomuksesta, ettei kengätön vainaja pääsisi pistelevien havujen takia palaamaan kummittelemaan. Ja kun vainaja lähti viimeiselle matkalleen kohti kirkkomaata, pieni havunippu sytytettiin tuleen ja sillä savustettiin pahat henget ulos.

Säätyläisten keskuudessa kodit koristeltiin valkoisin tai mustin kankain, jotka usein kulkivat sukupolvilta toisille (Kärjä 2005, 223). Kodin koristelu piti aloittaa välittö-

mästi vaikka keskellä yötä, kuoleman korjattaessa vainajan. Muutenkin koko talon, ellei koko kylän väki, tuli herättää yöllä jos kuolema osui taloon. Tämä perustui uskomukseen että kuolema jää painamaan nukkuvan päälle raskaana painajaisena. Maaseudullakin, ainakin peijaisten pitopöydälle piti levittää puhtaat valkeat liinat, joiden päälle tarjoilut katettiin. Valkoisten pellavaliinujen uskottiin houkuttelevan puoleensa hyviä henkiä. Myös ikkunan ulkopuolelle saatettiin ripustaa valkea liina liehumaan, jotta vainajan henki osaisi tulla hautajaisväen joukkoon juhlimaan. Joskus liinoinhin saatettiin kirjailla ihmisen kuvia, Karjalassa kukon kuvia tai kiinnittää pieniä puu-ukkoja vaikutusta tehostamaan (Heikkinen 2009, 26).

Kuva 1. Tolpan aitta

3. SURUTAPETOINTI

Suomessa on tapetoitu mustalla tapetilla tai maalattu huoneita mustaksi kuoleman kohdatessa perhettä 1600-luvun alusta 1900-luvun alku vuosikymmenille. Näitä tiedetään olevan tai olleen olemassa, joskus vanhojen talojen tapettikerrostumia tutkiessa ja irrottaessa esiin tulee kokonaan mustaksi maalattu tahi tapetoitu huone, mutta niistä löytyy kirjoitettua tietoa todella vähän. Myös lateksimaalilla mustattuja huoneita on tullut esiin, mikä viittaa 1960-luvun jälkeen tapahtuneisiin toimiin (Heikkinen 2009, 26).

Säätyläisillä oli 1600-luvulta lähtien tapana verhota kuolemantapauksessa huone, suvussa kulkevilla mustilla tai valkeilla kankailla. Kuoleman kohdanneen talon ikkunaverhot ”laskettiin puolitankoon”, tapahtuneesta tiedottamiseksi. Tämä piti tehdä heti. Tapa säilyi paikoin 1900-luvulle saakka. Valkoisten pellavaliinojen uskottiin vetävän puoleensa hyvänsuopia henkiä ja torjuvan pahoja (Heikkinen 2009, 26).

Kuva 2. Vainaja mustassa arkussa (Museovirasto, Historian kuvakokoelma)

4. TOLPAN SALIN MAHDOLLINEN SURUTAPETTI

Tolpan tilan päärakennuksen itäpäässä sijaitsee 48 neliömetrin kokoinen sali, jossa on kolmeen ilmansuuntaan ikkunat, pinkopahvein ja korkein helmiponttipuoli-paneelin päällystetyt seinät, leveät lankkulattiat ja leveä lautakatto.

Tolpan tila siirtyi omistukseemme vuonna 2009 ja aloitimme rakennuksen restauroinnin vanhojen pintojen esiin otolla ja edellisten ”korjauskerrostumien” purkamisella. Pinkopahvit olivat vuosien saatossa saaneet useita tapettikerroksia pintaansa ja kerrostumia tutkiessani, huomioni kiinnittyi lähes mustaan tapettiin punertavilla, Art deco -tyylisillä kuvioinneilla. Musta väri Kanta-Hämäläisen maalaistalon seinässä vaikutti erikoiselta valinnalta ja niin päädyin selvittämään tapetin tarinaa.

4.1 Tolpan talon historiaa

Kanta-Hämeen sydämessä, Tammelan pitäjässä, Sukulan kylän korkeimmalla kohdalla seisoo Tolpan talo. Kirkon kirjoihin ja kansiin on merkitty isäntiä jo 1500-luvulta. Tuolloin kun maamme nykyisessä pääkaupungissa savusi muutama maa-kuoppa, kolme veljestä löysivät tiensä Torrnsuon ja Talpianjärven laidamille, Hämeen Härkätien läheisyyteen, mihin raivasivat itselleen viljelys- ja laidunmaata ja rakensivat talot. Näin syntyi kylä, Sukula (Jaakkola 2006, 8-9).

Kuva 3. Tolpan talo

Elämä solji radallaan. Talot kasvoivat, vaihtuivat uusiin, paloivat tai muuttivat paikkaa. Näin kävi myös Tolpan tilan päärakennukselle, joka vuonna 1895 siirrettiin nykyiselle paikalleen, korkeammalle kalliolle, Talpianjärven tulvien tieltä. Tällä paikalla talo kasvoi myös nykyiseen kokoonsa. Talo on 32 metriä pitkä ja vuonna 1954 rakennetun saunasiiven kanssa mittaa tulee yhteensä 42 metriä. Leveyttä rakennuksella on 8 metriä. Pihalle rakennettiin heti navetta 30:lle lehmälle, sikala, kanala ja sauna. Pihan reunamille, laitumen laitaa siirrettiin myös 1930-luvun kansallisromanttisessa huumassa kaksi 1700-luvulla rakennettua aittaa (Jaakkola 2006, 79-80).

Tolpan väki on aina ollut itsetietoista, ylvästä ja uutteraa kansaa. Kerrottujen tarinoiden mukaan kuitenkin hieman omalaatuista. Talon periaatteisiin kuului, että omillaan tullaan toimeen, kyläläisten ei tarvitse tietää talon asioista mitään ja kaiken pitää olla vähän suurempaa kuin muilla, heinäseipäätkin puoli metriä pidemmät. Tolppa oli vauras tila, jossa harjoitettiin kaikkia maatalouden muotoja. Hakka-peliittojen aikaan, 1600-luvulla, Tolppa sai rälssitilan arvon ja joutui lähettämään ratsumiehen kolmekymmentävuotiseen sotaan. Tolpan isäntiä arvostettiin ja vähän pelättiin. Rakennuksen siirron aikoihin Tolppaa isännöi Jooseppi Kustaanpoika Tolppa aina vuoteen 1920 asti. Tuosta eteenpäin vuoteen 1928 isännän pestistä vastasi Juho Juhonpoika Tolppa 1960-luvun lopulle (Jaakkola 2006, 79-80).

4.2 Salin mustan tapetin ajoittaminen

Tapetit ovat olleet tietyllä tapaa vaurauden ja kehityksen merkki. 1800-luvun alkupuoliskolla tapetteja käytettiin vain lähinnä kaupungeissa ja säätyläisten keskuudessa. Tapetit yleistyivät 1800-luvun puolivälissä niiden teollisen tuotannon ja koneellistumisen myötä, jolloin niistä tuli tavallisemmankin kansan kukkarolle sopivampia. Maalattujen, osin jopa maalilla koristeltujen seinien sijaan maaseudullakin suuremmissa taloissa alettiin tapetoimaan salien seiniä (Heikkinen 2009, 185).

Tammelan pitäjän kupeessa oli useita kyliä, joista muodostui myös Forssan kaupala, kun ruotsalainen tekstiilitehtailija Axel Wilhelm Wahren perusti vuonna 1847 Loimijoen varrelle ensin kehräämön ja kutomon, joista lopulta laajeni merkittävä kangasteollisuusyhdyskunta. 1900-luvun alun Forssa oli edistysellinen paikka elokuvateattereineen, rautateineen ja oppikouluineen. Tavallisen työväestön, ”tehtaalaisten” elinolot olivat tuolloin ahtaat ja alkeelliset, mutta hienomman väen aset-

tuminen seudulle mahdollisti myös maaseudun vauraampien talollisten pääsyn kiinni ylellisempiin tavaroihin (Peltovuori 1993, 15-26).

Suomessa, varsinkin maaseudulla elettiin pitkään elävän valon, kuten kynttilöiden ja päreiden valossa. Asumusten tummat hirsiseinät imivät vähäisen valon ja uuden ajan tuoman valistuksen myötä huoneiden sisäpintoja alettiin vaalentaa. Ensin peitettiin seinät ruuhella ja maalattiin ne vaaleammiksi kalkkivedellä. Seinät kuitenkin nokeentuivat taas pian tummiksi ja ruukki varisi pois. Näiden kokeilujen jälkeen seiniä alettiin paperoimaan sanomalehdillä, jotka kiinnitettiin jauhovellillä tai liimavedellä. Seuraava askel oli seinien vuoraaminen ruskealla konepaperilla ja viimein valkoisella paperilla, jota saatettiin roiske- tai sabloonimaalata. Forssan seudulla vaikutti tuolloin etevä maalarimestari Lindfors. Jo 1880-luvulla tiedettiin Forssan tehtaan työläistenkin painetuilla tapeteilla tapetoineen huoneitaan (Aaltonen 1984, 131).

Tapettien avulla voidaan määrittää seinäpintojen historiallista ja kulttuurillista aikajanaa. Ajoittamista määrittää tapetin kuviointi, käytössä olleet pigmentit ja musteet sekä painojälki ja -tekniikka. Aina ei voida olla varmoja remonttivuosista, sillä ennenkin sai vanhoja mallistoja edullisemmin. Usein kylläkin haluttiin olla muodinmukaisia ja noudattaa vallalla olevaa tyyliisuuntausta. Tyyli muutokset arkkitehtuurissa ja kiinteässä sisustuksessa ovat heijastuneet herkästi tapettien kuoseissa ja malleissa. Tapetit ovat nopeimmin ja pienimmällä vaivalla vaihtuva rakennusosa. Tästä johtuen niiden säilyminen osana rakennuksen historiaa ja kulttuuriperintöä on ollut aina uhattuna (Heikkinen 2009, 10).

Tolpan tilalla on aina asunut useita sukupolvia saman katon alla ja talo on elänyt ja muuttunut sitä mukaa, kun uudet isännät ovat tilaa hallinnoineet. Rakennuksen itäpäädyssä sijaitsevan salin katossa on leipäorret muistona niistä ajoista kun se toimi tupana. Huonetta hallinnoi tuolloin myös suuri leivinuuni, jonka tilalle muurattiin 1940-luvulla valtaisa pönttöuuni. Salissa on suuret ikkunat kolmeen ilmansuuntaan. Katto on valkoiseksi maalattua noin 25 cm leveää lautaa. Leveä lankkulattia on maalattu ruskeaksi. Lattia- sekä kattolankut ovat yksimittaiset, 4,4 metriä pitkät. Seinät on puolipaneloitu 1,2 metriin harmaaksi maalatulla helmiponttipaneelilla. Yläosa on pinkopahvitettu ja tapetoitu.

Tapetin kuvioinnin, paperilaadun ja värimaailman perusteella mielenkiintoni herättänyt tumman harmaa, lähes musta tapetti ajoittuu 1920-30-luvulle. Tyyliisuuntaus Art deco, jossa kuvioinnit ovat geometrisiä, terävälinjaisia ja harvaan sijoiteltuja,

erottuu selkeästi tapettimaailman tyyliuunnista ja on näin ollen helppo ajoittaa (Heikkinen 2009, 255).

Kuva 4. Tolpan salin seinä

Rakennusten historiasta voidaan kerätä runsaasti erilaista tietoa sen kerroksia tutkimalla. Interiöörien väri- ja pintatutkimukset auttavat meitä ymmärtämään materiaalien ja maalaustekniikoiden kehitystä. Eletystä elämästä kertovat kerrostumat paljastavat meille tietoa rakennuksen rakenteisiin tehdyistä muutoksista sekä mahdollisesti myös omistajien kulttuurillisesta ja yhteiskunnallisesta asemasta, sekä varallisuudesta (Oksa 2013).

Kovin harvoilla 1900-luvun alun maaseudun asukkailla on ollut tapana säilyttää vartavasten arkistotutkimukselle tärkeitä dokumentteja. Ei ole olemassa rakennuspiirustuksia, valokuvista puhumattakaan. Harvoin löytyy työselostuksia tai kuitteja ostetuista tapeteista. Tolpan tilan kylmään vinttiin on kuitenkin kerääntynyt kasoittain omituista rojua. Sinne on raahattu pesemättömät pyykit, kehräämättömät lampaanvillat ja kutomattomat pellavalangat. Puruihin on hautautuneena myös uskomaton määrä lehtien vuosikertoja 1900-luvun alusta 1980-luvulle. Sieltä löytyy hii-

rien enemmän tai vähemmän nakertelemia ”täystuho”-purkkeja, kahvipurkkeja, lasipulloja ja lääkepurnukoita. Kaikkein tärkeimpänä kuitenkin vintille on talletettu talossa eläneiden ihmisten elämästä kertovia papereita, kuten koulutodistuksia, joitakin kirjeitä, ajoneuvojen vakuutuskirjoja, almanakkoja, postikortteja, ”kruununmaksotodistuksia” ja kuitteja myydyistä maitolitroista.

Kuva 5. Vintin ”aarteita”

Vinttiin on viety myös vanhoja rakennusosia ja tarvikkeita, kuten tapettirullia. Tapettien ajoittaminen on summittaista, mutta välittömästä läheisyydestä löytyneet muut paperi- ja painotuotteet ovat antaneet osviittaa vuosiluvuista. Yhdet tapettirullat löytyivät 1940-luvun sanomalehtien alta, toiset taas oli kääritty 1930-luvun mainoksiin.

4.3 Art deco

Art deco tyyli suuntautuu sijoittuu 1900-luvun alkuvuosikymmenille, sotien väliseen aikaan 1918 - 1939. Se usein jää 1920-luvun klassismin ja 1930-luvun funktionalismin jalkoihin ja myös helposti sekoitetaan niihin. Art deco on ranskalaista alkuperää, ja meille Suomeen se kulkeutui tuon ajan vilkkaasti elävien taidepiirien mukana. Tuona ajanjaksona kuvataiteiden ja taideteollisuuden yhteensitoutuminen oli merkittävää. Taide-elämän sisäpiirit olivat laajoja ja niihin mahtui tekijöitä arkkitehteistä kuvanveistäjiin ja käsityöläisistä taidemaalareihin. Pariisin kansainvälinen taideteollisuusnäyttely vuonna 1925 esitteli aikakauden uusia tyyli suuntauksia, kuten surrealismia, kubismia, futurismia ja dadaismia sekä Art decoa (Kartio 2013, 11).

Omaleimainen tyyli suuntaus Art deco syntyi idän kuumien ja sensuellien värien ja kuvioiden ihannoinnista. Osaltaan tähän vaikutti venäläisen baletin vierailu Pariisissa vuonna 1909, missä ohjelmistoon kuului eksoottinen esitys, Shéhérazade, mikä hullaannutti Pariisin hienoston ja taidepiirit. Kaikki halusivat sisustaa kotinsa idän mystiikalla, persialaiskuosisilla matoilla ja tekstiileillä, tyynyryökyillä ja tummilla, mausteisilla väreillä (Nokela 1990, 285-286).

Art deco -tyyli suuntaus näkyi kaikilla elämän osa-alueilla, korusuunnittelusta arkkitehtuuriin ja kuvaamataiteista pukusuunnitteluun. Art deco vapautti naiset korsesteistaan ja synnytti ensimmäiset suuret muotitalot. Hienot ranskalaiset tavaratalot kuten Galeries Lafayette ja Le Printemps tarjosivat perustamiensa designstudioiden kautta myös sisustuspalveluita (Nokela 1990, 286).

Art deco valloitti Euroopan ja jopa Amerikan vauhdilla. Sen muotokieli ja ilmaisun tyyli oli helposti toteutettavissa tuon ajan tekstiili- ja seinäpaperiteollisuudessa. Särmikkäät, geometriset kuviot yhdistettynä vahvoihin väreihin ja kontrasteihin puhutteli ihmisiä. Jugendin vaaleat, pehmeän pastelliset värit ja sulokkaat kaaret korvattiin terävästi tyylitellyillä kuvioilla, jotka olivat usein kasviaiheita ja joihin yhdisteltiin viivakoristeita. Kuvioinnit olivat harvaan sijoiteltuja. Värimaailma vaihtui tummiin, harmaisiin, vihreisiin ja violetteihin. Art deco -ajan reunanauhojen kuvioinnit ja värit olivat yhteneväiset tapettien kanssa, ja ne olivat edeltäviä ajanjaksoja hieman kapeampia, noin 4 senttimetriä leveitä (Heikkinen 2009, 255-257).

4.4 Salin tapettinäytteiden esiinotto

Tutkimukseeni tarvittavat tapettinäytteet saadakseni irrotin mattoveitsellä mahdollisimman huomaamattomalta paikalta, noin 25 x 30 cm kokoisen palasen hirsipintaa myöden. Saliin on 1950-luvun remontin yhteydessä rakennettu noin 3 m² kokoinen kiintokomero, jonka sisältä löytyi vanhaa seinäpintaa lukuunottamatta tuoloin tapetoitua viimeisintä kerrosta. Tapettikerrosten esiinotto tulee tehdä mahdollisimman läheltä katonrajaa, jotta myös mahdolliset reunanauhat saadaan mukaan näytteeseen. Varmistin vielä komerosta ottamani näytepalan sisältävän kaikki samat kerrokset kuin salin näkyvillä seinillä. Tämä oli mahdollista, koska huoneen yhdestä nurkasta pinkopahvit olivat pahoin repeytyneet hirsipintaan asti. Halusimme korjata huoneen asuinkäyttöön siten, että mustan tapetin konservointi olisi tulevaisuudessa mahdollista.

Tapettien kiinnittämiseen on käytetty yleensä vesiliukoisia liistereitä, jolloin yleisin tapa irrottaa tapettivuodat toisistaan on kostutus. Joskus liisteriin on saatettu lisätä liimaa, mikä hankaloittaa työtä. Joissakin tapauksissa mekaaninen irrotus riittää, usein tarvitaan kostutusta ja jopa vesikylypyä (Oksa 2013). Tässä kohteessa oli mahdollista irrottaa kokonainen kappale seinän pintamateriaaleja tutkittavaksi, eikä näin ollen tarvinnut huolehtia näkyviin jäävien seinäpintojen vaurioitumisesta.

Tulosten analysoinnissa on huomioitava useita seikkoja, kuten se että monet pigmentit ja sideaineet muuttuvat ajan myötä ja ne reagoivat päivänvaloon sekä UV-säteilyyn. Tapettien väreihin vaikuttaa myös lukuisat ympäristön vaikutukset kuten, lika, savu, noki, rasva ja tupakansavu. Kerrosten alkuperäisten värien selvittäminen voi olla mahdotonta (Oksa 2013). Tarkoitukseni oli selvittää vain tapettikerrosten aikajana, joten tarkkojen pigmenttien analysointia tärkeämpää oli säilyttää näytteissä kuvioinnit, suuntaa antava värimaailma ja arvioida millä maalilla ja miten tapetti oli painettu.

Tapettikerrosten irrottamiseksi toisistaan laitoin seinästä irrottamani näytekappaleen laakeaan astiaan, kädenlämpöiseen veteen noin viideksi minuutiksi likoamaan, jotta tämä tapahtuisi kerroksia mahdollisimman vähän vaurioittavasti. Tapettivuodat irtosivat suhteellisen helposti toisistaan ja siirsin ne varovasti muovikalvoille kuivumaan. Aiemmat päälleliisteröinnit ja liotus irrottivat ja näin ollen vaurioitivat hieman kahden tapetin pigmenttikerrosta.

4.5 Salin seinien kerrokset

Tolpan tilan sali on pääosin säilynyt 1950-luvun asussa, lukuunottamatta 1980-luvulla tehtyä ikkunaremonttia, jossa aukkojen koko on kuitenkin säilytetty entisellään ja ikkunoiden ruutujako on vanhan kaltainen. 1950-luvulta oleva vaaleanharmaa tapetti on vielä välttävässä kunnossa ja muutamat repeämät helposti korjattavissa, joten huone soveltuu varsin hyvin asuinkäyttöön sellaisenaan, eikä suuremmalle pintaremontille ole ilmennyt tarvetta. Saliin 1970-luvulla sijoitettu, lastulevystä valmistettu massiivinen kaappirivistö purettiin ja sen takaa paljastui osittain vaurioitunut pinkopahvi, joka korvattiin uudella, selkeästi vanhasta pinnasta eroavalla kerroksella. Revennyt pinkopahvi mahdollisti myös pääsyn alempiin pintakerroksiin ja näin ollen tapettikerrosten tarkemman tutkimisen.

4.5.1 Hirsiseinä

Kuva 6. Salin hirsiseinä

Ensimmäisenä kerroksena on osittain *punamullattu hirsi*. Hirsien välit on tilkitty sammaleella sekä pellavariveellä. Punaiseksi maalatut seinäpinnat viittaavat siihen, että käyttöön on otettu vanhan Tolpan tilan hirsyä, jolloin rakennuksen siirron

yhteydessä vuonna 1895, ulkoseinästä on tullut sisäseinä. Rakennuksen siirrosta ei ole olemassa dokumentteja. Päätelmä vanhojen hirsien uudelleen käytöstä perustuu kerrottuun tietoon ja omiin arvioihin puun iästä, sekä edellä mainittuun punamulta maalikerrokseen, jossa näkyy selkeitä rajoja ja rajauksia. Rakennuksen muistakin osista on sisäpinnoilta löytynyt osittain punamullattuja hirsiiä.

4.5.2 Pinkopahvi

Kuva 7. Salin ruskea seinäpahvi

Toisena kerroksena on hirren päälle pingotettu, nupinauloin kiinnitetty, ruskea, *ohut pahvi*. Seinäpintoja alettiin pohjustaa ja tasoittaa pinkopahvilla vuoden 1870 jälkeen, kun sen teollinen valmistus Suomessa aloitettiin Tampereella. Pahvi valmistettiin puuhiokkesta. Pinkopahvitusta myös lisälämmöneristeeksi suositeltiin 1890-luvun maatalouden rakennusoppaissa (Kaila 1997, 526).

Hirsiseinien elämisen ja painumisen vuoksi rakennusten sisäseinät pahvitettiin usein vasta 3-5 vuoden kuluttua rakennuksen valmistumisesta. Pinkopahvia alettiin myös käyttää helpottamaan tapetointia (Heikkinen 1989, 74). Tolpan salin pinkopahvi on siis luultavasti peräisin 1800-luvun viimeisiltä vuosilta.

4.5.3 Kasviaiheinen tapetti

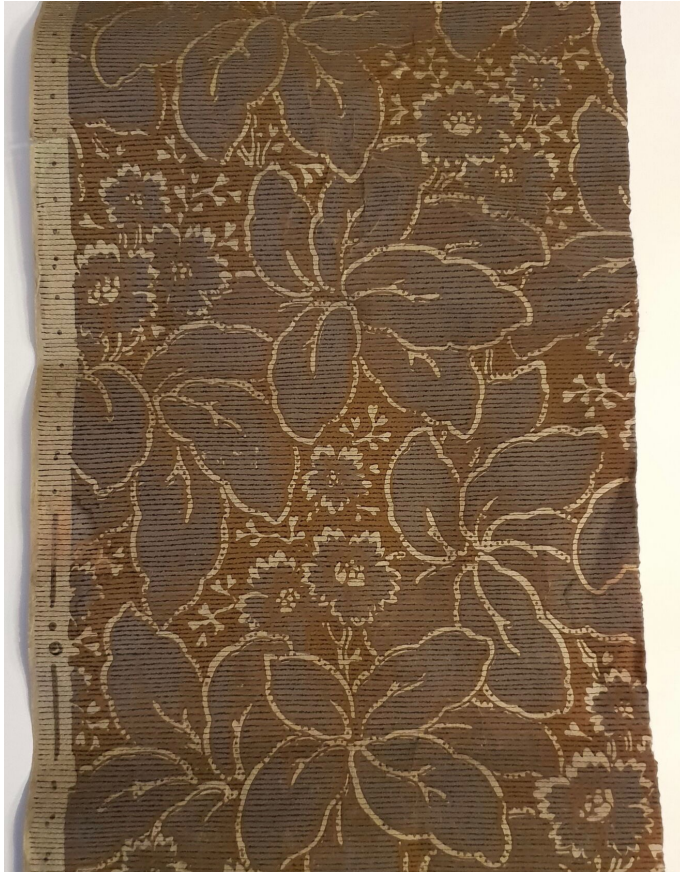

Kuva 8. Salin violetti kukkatapetti koepalasta irrotettuna

Ruskeaan pinkopahviin on kiinnitetty *kasviaiheinen tapetti*, joka on mahdollisesti valmistettu hyvin pian rakennusvuoden 1895 tienoilla. Tapetissa on ruskealla pohjalla violetteja kukkia ja lehtiä. Katonrajassa on 55 mm leveä, punertavanruskea *reunanauha*, jossa on myös kasviaihe ja pystyviivarasteri. 1800-luvun viimeisillä vuosikymmenillä oli vallassa runsas ja täyteläinen sisustustyyli. Tapetit olivat usein suurikuvioisia ja tummia. Samankaltainen kuviointi jatkui toki 1900-luvun alkuun saakka (Heikkinen 2009, 236-237). Kertaustyyllisissä tummissa tapeteissa runsaat kukka- ja kasviaiheet muodostivat suuria yhtenäisiä pintoja. 1890-luvun lopun kertaustyyllille oli ominaista myös se, että kuviot oli rajattu ohuilla värillisillä tahi kullantai hopeanvärillisillä viivoilla. Tapetteihin suunniteltiin myös väreiltään ja kuvioiltaan sointuvia, neljästä kahdeksaan senttiä leveitä reunanauhoja (Heikkinen 2009, 226).

Tapetti oli kovin haurasta ja sen irrottaminen liottamalla toisista kerroksista vaurioitti maalipintaa. Osa painetusta kuvioista jäi seuraavan, suoraan tämän kerrok-

sen päälle liisteröidyn tapetin pohjaan. Värien määrittely juuri tämän näytteen perusteella on mahdotonta. Talon vintistä kuitenkin löytyi pieni suikale saman kuvioista tapettia, jonka värimaailma osuu melko hyvin yhteen seinästä löytyneen näytteen kanssa. Uskoakseni kyseessä on sama tapetti vaikkakin seinästä irrotetun näytepalan paperi on huomattavasti ruskeampaa kuin vintiltä löytyneessä näytteessä, jossa paperi on harmaata. Tämän näytteen kohdalla voimme selvästi havaita ympäristön vaikutukset tapettiin.

Kuva 9. Salin violetti kukkatapetti, vintiltä löydetty pala

4.5.4 Art deco -tapetti

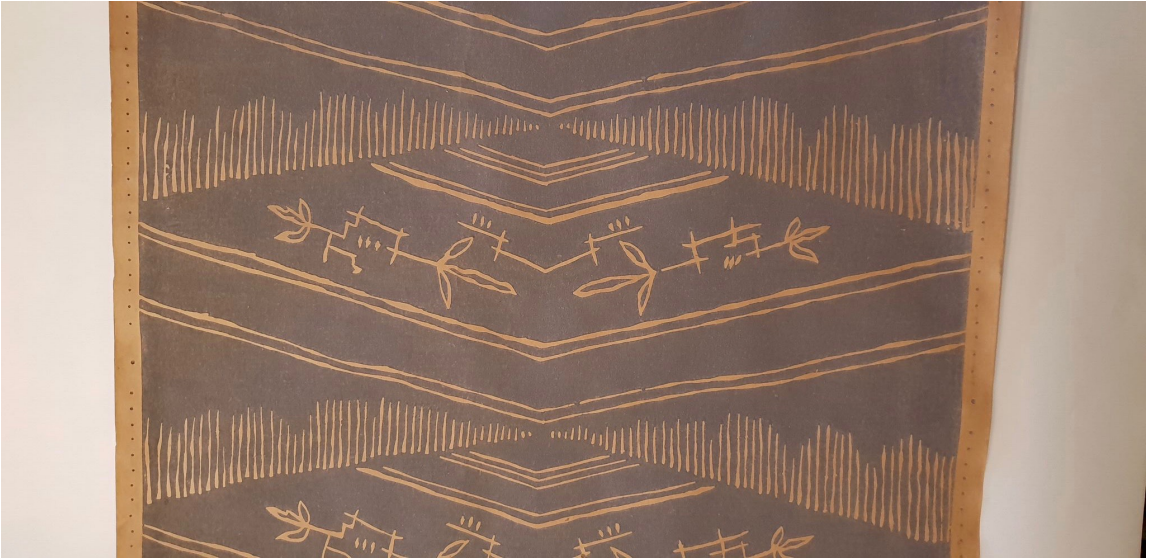
Musta tapetti, punaruskein/pronssin värisin, Art deco -tyylisin kuvioin 1920-30-luvulta. 40 mm korkea musta-harmaa reunanauha punaisiin kukkakuvioin on liisteröity suoraan edellisen tapetin päälle. Tämän ajan paperi muuttui usein ruskehtavaksi ja painovärit haalistuivat herkästi, jolloin meillä on tänä päivänä paljon hempeämpi mielikuva tuon ajan värimaailmasta. Tapetin harvaan sijoitellut geometriset kuviot ja pystyviivoitukset ovat tyypillisiä Art decoa (Heikkinen 2009, 255). Tähän tapettiin ei oltu suoraan liisteröity seuraavaa kerrosta, mikä on edesauttanut värien ja kuvioinnin säilymisen.

Kuva 10. Salin musta tapetti

Tehdessäni eräänlaista kenttätutkimusta talon vanhoista rakennusosista vintissä ja etsiessäni merkkejä seinissä käytetyistä tapeteista, tein opinnäytetyöni kannalta hyvin merkittävän löydön. 1920-luvun Suomen Kuvalehtien alta paljastui muutamia tapettirullan loppuja, joiden joukossa oli yksi samalla kuvioinnilla varustettu rulla, kuin surutapetiksi epäilemäni seinäpinta on. Tuodessani näytteen vintin pimeydestä luonnonvaloon ja avatessani rullan yllätyin tuloksesta. Tapetin värisävy oli huomattavasti vaaleampi. Se oli painettu siniharmaalla värillä ja kuvioinnit olivat pohjapaperin väriset. Tämän tapetin luonne on muuttunut radikaalisti ympäristön vaikutuksista. Paperin kellastuminen, käytetty tapettiliisteri, noki ja lika ovat tummentaneet tapettia huomattavasti.

Tapettia oli jäljellä rullassa noin 4 metriä ja tapettivuodan kunto oli moitteeton. Avasin rullan kokonaan etsiessäni valmistajan leimoja tai muita merkintöjä, jotka olisivat olleet apuna tapetin tunnistamisessa, niitä kuitenkaan löytämättä. Muutamasta vintiltä löytyneestä tapettivuodasta löytyi valmistajan nimi ja takapuolelta painojäljen tarkastusleima, jossa on valmistajan nimi ja numerosarja, jonka avulla kyseisen mallin tunnistaminen on mahdollista.

Kuva 11. Vintistä löytynyt salin tapetti

Kuva 12. Vinttilöydös

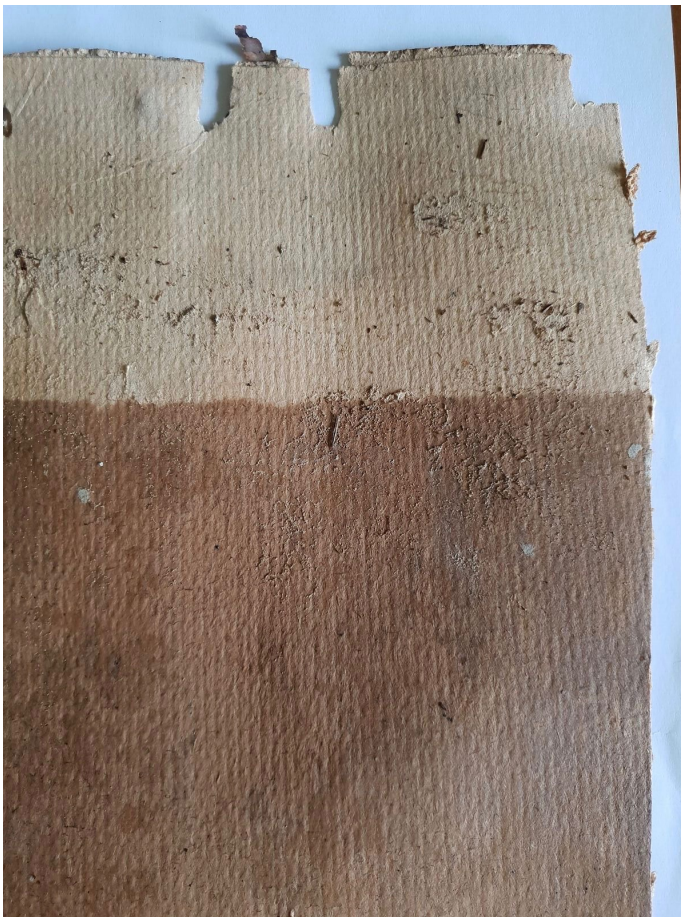

Kuva 13. Vintin kätköistä löytyneitä muita talon tapetteja

4.5.5 1930-luvun rakennuspahvi

Mustan tapetin päälle on pingotettu, reunoista nupinaulaten, ruskea ohut pahvi. Pahvi on huomattavasti aiempaa pahvikerrosta röpelöisempi ja hauraamman oloinen.

Pinkopahvista kehitettiin uusia leveämpiä, jopa 320 cm leveitä versioita, jotka mahdollistivat saumattomien seinäpintojen tekemisen, mitä pidettiin 1920-30-luvulla tärkeänä ominaisuutena luteiden torjuntaa silmälläpitäen. Näitä kutsuttiin pahvitapeteiksi ja ne olivat usein pintakuvioituja ja vihreän tahi ruskean värisiä, mutta niitä myös maalattiin öljymaaleilla ja vernissattiin, mikä teki pahvista kosteutta kestäväää (Kaila 1997, 527).

Kuva 14. Salin pinkopahvi

4.5.6 Muraalitapetti

Ruskeaan rakennuspahviin on liisterillä kiinnitetty *vaaleansininen muraalitapetti* hentoisin kultakuvioin 1930-40-luvun vaihteesta. Tähän on yhdistetty 25 mm korkea *raidallinen reunanauha*, jossa on kultaa ja petroolinsinistä. Muraalitapetit imi-

toivat rappauspintaa ja yleistyivät funktionalismin noustessa vallitsevaksi tyyli-suunnaksi. Funktionalismi ihanoi yksinkertaisuutta, käytännöllisyyttä ja luonnollisuutta, joten suuret kuviot ja voimakkaat värit saivat väistyä seuraaviksi vuosikymmeniksi vaaleiden muraalitapettien tieltä. Vaaleat, erityisesti luonnonläheiset ja ruskeat värit, selittyvät osin sota- ja pula-ajan pigmenttien puutteesta ja siitä, että tapettivalmistajat joutuivat kaivamaan vähäiset värivarastonsa, sekoittamaan pigmenttejä keskenään, mistä johtui ruskeat sävyt, sekä jatkamaan niitä liitujauholla, mikä vaalensi värejä. 1940-luvulla kivipintajäljitelmiä rinnalle tuli varpumaisia pintarakennnekuvioiteja, jotka usein koristeltiin harvaan sijoitetuin kukka- tai lehväkuvioin (Heikkinen 2009, 261).

Kuva 15. Salin sininen tapetti

1950-luvulla salin yläpuolelle, kylmään vinttiin on rakennettu yksi lämmin huone, sekä sinne johtava portaikko. Rappusten alla salin nurkassa on kiinteä komero, jonka seinillä nämä tapetit eheine kuvioineen on nähtävissä. Liottamattoman tapetin kuviossa erottuu kasviaiheeseen lisäksi myös lentäviä hyönteisiä. Salin seinien alaosa kiertävä puolipaneeli on tuolloin ollut vaaleanpunaiseksi maalattu.

Kuva 16. Seinäpintaa portaikon alla

4.5.7 1950-luvun tapetti

Vaaleanharmaa ”Korsi”-tapetti, jossa valkoisia viivoja ja pilkkuja, on 1950-luvulta. Katonrajaan, kattolistan alle, sähköjohtoja peittämään on liimattu kapeahko, *valko-beige reunanauha* joka on 25 mm leveä. 1960-luvulle tultaessa reunanauhat jäivät pois muodista, joten tapetti ajoittuu 50-luvulle. Tapetti on painettu hyvin ohuelle makulatuurille, mutta tuon ajan painossa käytetyissä väreissä alkoi olla jo kulutuskestävämpi pinta kuin liimamaaleissa.

Sisustuksen yleisväri oli sodan jälkeiselle 1950-luvulle tultaessa oli hyvin vaalea ja pienikuvioisten, huomiota herättämättömien tapettien tehtävänä oli luoda vain rauhallinen tausta muulle sisustukselle. Tapettien kuvioinneissa toistui usein viiva-, raita- ja ruutusommitelmat. Tapettien pohjaväri oli usein harmaa, jopa valkoinen ja kuvioinnit painettiin valkoisella (Heikkinen 2009, 264).

Kuva 17. Salin harmaa tapetti

4.6 Tapetin säilytys jälkipolville

Salin restaurointisuunnitelmissa on poistaa mustan tapetin päällä olevat uudemmat tapettikerrokset, mikä on suhteellisen helppoa, sillä mustan tapetin päälle ei ole suoraan liimattu uutta tapettikerrosta, vaan siinä on ohut rakennuspahvi löyhähkösti kiinnitettynä. Uudempien tapettikerrosten säilyttäminen on varsin hankalaa niiden heikohkon kunnan vuoksi, mikä lisää seinien epätasaisuutta. Vanhojen tapettien paperilaatu on todella ohutta ja haurasta tämän päivän paperitapetteihin verrattuna. Runsaan sadan vuoden takaisissa tapeteissa käytetyt liimamaalit eivät ole kulutusta kestäviä ja lisäävät osaltaan niiden herkkää haurautta.

Tapettien merkitys rakennushistoriassa on tärkeä. Ne kertovat ajan hengestä. Historiantutkimus asumiskulttuurin ja varsinkin sisustuksien osalta on varsin vähäistä. Tavallisten ihmisten kodit eivät ole olleet historioitsijoiden dokumentoinnin tärkeysjärjestyksen kärkipäässä ja toisaalta ihmisten koteihin tunkeutuminen on tuntunut aiheena vieraalta. Maamme rakennuskannasta yli sata vuotta vanhoja rakennuksia on kovin vähän ja näistä yksityisasunnoissa säilyneitä kiinteitä sisustuksia on vielä vähemmän (Heikkinen 2009, 304).

Etsin samankaltaisia tapetteja, kuin Tolpan talon salissa on, Museoviraston ylläpitämän Tapettitietokannan avulla. Verkkosivustolle on kerätty tietoja Museoviraston tapettiarkistosta sekä eri kohteista kerätyistä tapettinäytteistä. Yhtään täysin samanlaista ei tietokannasta löytynyt, mutta yhtäläisyydet materiaaleissa, väreissä ja kuvioinneissa auttoivat ajoittamaan näytteitäni (Museovirasto, Tapettitietokanta [viitattu 10.11.2018]).

Kaikki salin tapettikerrokset reunanauhoineen dokumentoidaan ja tullaan liittämään talon rakennushistoriasta kertovaan kansioon. Löytyneet kerrostumat asetellaan arvioidulle aikajanelle ja niistä säilytetään fragmentit. Kun musta tapetti tulevaisuudessa on kokonaisuudessaan esillä, sen kunto tarkistetaan ja vauriot kartoitetaan. Tapetti puhdistetaan kevyesti pehmeällä harjalla varoen harjaamalla, lisävaurioita aiheuttamatta. Revenneet pinkopahvit kiinnitetään pahvin takapuolelle liisteröitävin japaninpaperipaikoin. Repsottavat ja irtonaiset tapetinpalat kiinnitetään suoraan pohjaansa vanhanajan tapettiliisterillä. Olemassa olevat naulanreiät saavat jäädä korjaamattomina tapettipintaan. Musta tapetti tullaan säilyttämään uuden pinkopahvin alla mahdollisimman koskemattomana aarteena, jos tulevaisuudessa herää mielenkiinto tuon hienon seinäpinnan konservointiin. Tämän hetken sisustustyyliin tapetti on kovin mahtipontinen ja synkeä - surullinen, mutta suomalaisen asumiskulttuurin osana säilyttämisen arvoinen.

Kuva 18. Tolpan salin mustaa seinäpintaa

5. SYNKÄN SEINÄN KOHTALO

Opinnäytetyöni tavoitteena oli pohtia, miten sata vuotta sitten kuolema näkyi kodin interiööreissä ja rakennuksissa, sekä arvioida olisiko Kanta-Hämäläisen maalaistalon salin seinästä löytynyt musta tapetti surutapetti. Suurella todennäköisyydellä se ei ole, vaikka juuri tuolloin 1920-luvulla Tolpan tilalla isännät vaihtuivatkin tiheään, mahdollisesti kuolemantapauksen johdosta.

Päätelmää ihan tavallisesta tapetista tukee myös se, että ensimmäisen maailmansodan loppuminen ja teollistuminen saivat ihmisissä halun rakentaa uutta ja uudistua. 1920-luvulla alettiin kiinnittää huomiota myös asuinolojen terveellisyyteen ja erilaiset pölyä keräävät pinnoitteet jäivät pois tapettimuodista ja yksinkertaiset liimamaalitapetit olivat suosituimpia. Kuviot painettiin suoraan puuhiokepaperille, joka tummui herkästi, mistä taas syntyi tarve uusia seinäpintoja tiheämmin. Tapettien kehittynyt teollinen valmistus edesauttoi myös sitä, että uudet tapetit huoneeseen sai halvemmalla kuin hatun ja hanskat (Heikkinen 1989, 74). Meidän musta tapettimme on eletyn elämän muokkaama ja se kätkee sisäänsä kaikki harmaan sävyt. Jos se osaisi, se kertoisi tarinoita elämästä ja kuolemasta. Tapetti on arvokas pala Tolpan tilan historiaa, oli se surutapetiksi tarkoitettu tahi ei.

LÄHTEET

- Aaltonen, E. 1984. Entisajan Forssaa ja sen väkeä 1. Forssa: Forssan Kirjapaino Oy.
- Collander, R. (toim.) 2005. Aitat. Kankaanpää: Messon.
- Heikkinen, M. 2009. Suomalainen tapettikirja. Porvoo: SKS. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 32.
- Heikkinen, M. 1989. Talo kautta aikojen, kiinteän sisustuksen historia. Helsinki: Rakentajan kustannus Oy.
- Jaakkola, A. 2006. Sukulan kylä Talpianjärven rannalla. Urjala: Arkkiset.
- Kaila, P. 1997. Talotohtori, rakentajan pikkujättiläinen. Helsinki: WSOY.
- Koski, K. 2010. Kuoleman voimat, Kirkonväki Suomalaisessa uskomusperinteessä. Helsinki: SKS.
- Kärjä, P. (toim.) 2005. Juhlat alkakoot! Vuotuisia tapoja ja perinteitä. Juva: WSOY.
- Lehikoinen, H. 2011. Katkera manalan kannu - kuoleman kulttuurihistoria Suomessa. Helsinki: Teos.
- Museovirasto. Museoviraston historian kuvakokoelma.
- Museovirasto. Rakennushistorian osasto. Tapettitietokanta. [Verkkosivusto, viitattu 10.11.2018] Saatavissa: <http://www.tapetti.nba.fi/> .
- Nokela, L. 1981. Sisustustyylit antiikista nykyaikaan. Helsinki: Otava.
- Oksa, L. 2013. Pintakäsittelyn konservointi, kurssimuistiinpanot. SeAMK Seinäjoki.
- Paulaharju, S. 1995. Syntymä, lapsuus, kuolema. Vienan Karjalan tapoja ja uskomuksia. Alkuperäisteos. Kalevalaseuran julkaisu 2, 1924. Jyväskylä: SKS.
- Peltovuori, R. 1993. Forssan historia. Forssa: Forssan Kirjapaino Oy.
- Possémé, E. 2013. Art deco ja klassismi. Teoksessa: Art Deco ja taiteet, Ranska-Suomi 1905-1935. 2013. Porvoo: SKS Bookwell Oy. 97-109.